

YIL
1938

SAYI
2-8

DERME

MALATYA

1938

YILI

1938

DERME

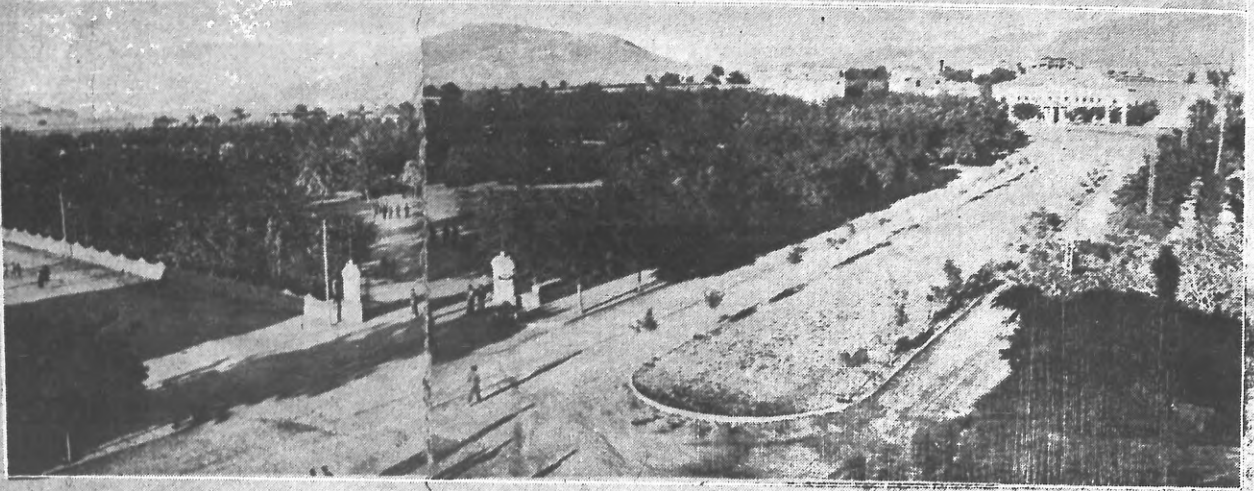
SAYI

2-8

Malatya Halkevi Tarafından Neşrolunur Aylık Dergi

İÇİNDEKİLER :

	<u>Sayfa</u>
Şekerlerimiz	<i>Melâhat SEZENER</i> 2
Demokrasinin menşe'i ve tarzı tekâmülü . .	<i>Bedri İZOL</i> 5
Sosyolojiye göre ahlâk.	<i>Y. ATAMAN</i> 7
Anneme (<i>Şiir</i>)	<i>Melâhat SEZENER</i> 9
Horata suyu	<i>H. TULUN</i> 10
Türk kitabeleri.	<i>Sadi ARCAK</i> 12
Oğuz menkıbesi	<i>M. ERKAL</i> 14
Ev, bark yıkımı	<i>Melâhat SEZENER</i> 16
Kızılın köyü tetkikleri	<i>Os. TOTAYSALGIR</i> 19
Komşu illerimizden görünürler	23

Malatya : Genel görünüşü

ŞEKERLERİMİZ

Türkiyenin endüstrileşmesi, ekonomik istiklâlimizin bir sembolüdür. İnkılâptan evvel yaban malına pazar olan vatanımız; bugün bütün ihtiyaçlarını kendi sermayesi ve kendi emeğine karşılamayı hedef ittihaz ederek; bu gayeye doğru geniş hamlelerle ilerliyor. Sayısı ve çeşiti gittikçe artan fabrikalarımız, memleketin ziraatçı çehresini değiştiriyor, genç Türkiye; endüstrici milletler sırasında ehemmiyetli bir yer almağa başlıyor. Türkiyede şeker sanayii büyük inkılâbın ilk sanayileşme muvaffakiyetlerinden biridir. Gümrük istiklâlinden mahrum bulunan köhne imparatorluğun, millî bir şeker endüstrisi yaratmasına imkân yoktu. Bütün millî sanayi gibi şeker endüstrisinin de teessüsü için "Millî koruma," lâzımdı. Millî koruma, bizde ancak Millî kurtuluştan sonra Cumhuriyet rejimile tahakkuk edebildi.

Şeker endüstrisine hususî bir ehemmiyet atfeden hükûmetimiz, 1925-1926

da Alpullu ve Uşak, 1933 de Eskişehir, 1934 de Turhal şeker fabrikalarını kurdu. Dokuz sene evvel faaliyete başlıyan ve memleketin şeker ihtiyacını karşılayacak ayrı birer teşekkül halinde bulunan bu fabrikalar, 1935 de Ziraat ve İş bankalarının ve Sümer bankın iştirakile birleştirilerek "Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi," tesis edilmiştir. Bu birleştirmedeki maksat ta: Fabrikaları daha rasyonel bir şekilde çalıştırmak ve baltın en mühim gıda maddesini teşkil eden şekerin fiyatını indirmektir. Şeker fabrikaları kurulan yerlerde köylü çok faydalanmıştır. Hem iş ve kazanç sahası bulmuş, ziraat âletleri ıslah edilmiş, hem de pancar satışından eline geçen para ile vergilerini ödeyebilmiş, yaşama seviyesi yükselmiştir.

Memleketimizde şeker istihsalinin artımı ile muvazi olarak hariçten şeker ithali azalmıştır; fabrikalarımızın inkişafından önce dışardan 60-70 bin

ton raddesinde şeker alırken; bugün bu mikdar iki bin tona düşmüştür. Eskiden yalnız şeker için harice ödenen para 12-13 milyonu buluyordu. Her yıl harice giden bu mühim para, şimdi dahilde kalarak, yurdun medenî kalkınmasına sarfedilmekte ve kendi işçilerimizin kesesine girmektedir.

Gittikçe daha fazla istihlâk edilmeğe başlanan şeker, uzviyetimizin muhtaç olduğu en mühim gıda maddelerinden biridir. Bir fabrika işlemek için nasıl kömüre muhtaçsa, vücut makinesi de aynı suretle şekere muhtaçtır. Şeker uzviyette kalori temin eder. 100 gram şekerdeki kalori mikdarı 410 dur. Yağ da, şeker de uzviyette kalori kaynağı olduğuna göre; daha ucuz, daha lezzetli olduğu için vücudumuzun muhtaç olduğu kalorinin çoğunu şekerden temin etmek daha hoştur. Uzviyetimizde her hücrenin tabîî şekilde gıdalanması ve çalışması için bünyesinde bir mikdar şekerli bir madde bulundurması lâzımdır. Meselâ vücudumuzun kimyevî koruyucusu olan karaciğerimizin düzgün bir şekilde işlemesi, vazife görmesi için hücrelerinde, bir mikdar şeker bulundurması lâzımdır. Bunun mikdarı, muayyen derecesinden aşağı düşerse karaciğer hastalanır, tabîî şartlar içinde ifa ettiği koruyucu vazifesini göremez, mikroplara mukavemet edemez, bu yüzden hayatımız tehlikeye düşebilir.

Aldığımız şekerin bir mikdarı uzviyetimizde yağa tehavvül eder. Bu suretle vücudumuzda bir kudret depo edilmiş olur. Herhangi bir sebepten şeker alamadığımız zaman, bu kudret deposundan istifade ederiz. Hareket ve faaliyetimiz için icabeden şekerî oradan alırız. Fakat birikmiş kudret tükeninceye kadar şeker yiyerek noksanı telâfi edemezsek, o zaman yine tehlikeli sıhhi arızalar başgösterir. Demek

oluyor ki şeker endüstrisi sadece memleketin ekonomik davası değil, aynı derecede hayatımızla sıkı sıkıya bağlı bir sıhhat davasıdır. Şu halde şeker yiyerek hem yerli sanayiimizi, hem de kendi sağlığımızı korumuş olacağız.. Tabîî bunun için oturup kaşık kaşık şeker yiyecek değiliz, şekerî hamurlu tatlı, komposto, hoşaf, reçel, şurup halinde alırız. Bu tarzda alınınca şekerin hem gıdaî kıymeti çoğalır, hem de lezzeti artar.

Meyvelerin terkinde bir mikdar şekerle beraber maden de mevcuttur. Vücudumuzdaki şekerin erimeden yanması için bu madenlere ihtiyaç vardır. Madenler, havadaki okzijeni çekerler, bize kalori temin edecek gıda maddesi bu suretle daha kolay ve çabuk yanar. Madenlerin vücudumuzdaki rolü sadece bundan ibaret değildir. Uzviyetimizdeki şekerin yanması için madene ihtiyaç olduğu gibi, teneffüsde de kanın okzijen alabilmesi için yine maden lâzımdır. Bunun için şekerî meyvelerle beraber almak her cihetten iyidir. Şeker meyvenin ekşiliğini giderir, ona tatlılık verir; meyve de şekere iştihâ verici bir koku, gözü çeken bir renk, ağzı sulandıran bir hususiyet bahşeder, gıdaî değerini çoğaltır. Madem ki şekerin en güzel, en hoşâ giden istihlâk tarzı reçel, şurup, komposto halinde olanıdır. Dünyanın en güzel, en çeşitli meyve yetiştiren memleketinde.. ve taze yemiş mevsiminde bulunmamızdan istifade ederek, dolaplarımızı kendi elimizle hazırladığımız renk renk, dizi dizi şurup şişeleriyle, pırlıl pırlıl reçel kavanozlarıyla doldurmalıyız. Evde hazırlanan reçel elbette sokaktan alınandan daha temiz, daha lezzetli ve daha ucuzdur. Şekerlerimizin fiyatı da ehvendir. Balkan memleketleri içinde en ucuz şeker yiyen biziz. Şekerî ucuz, meyvesi bol

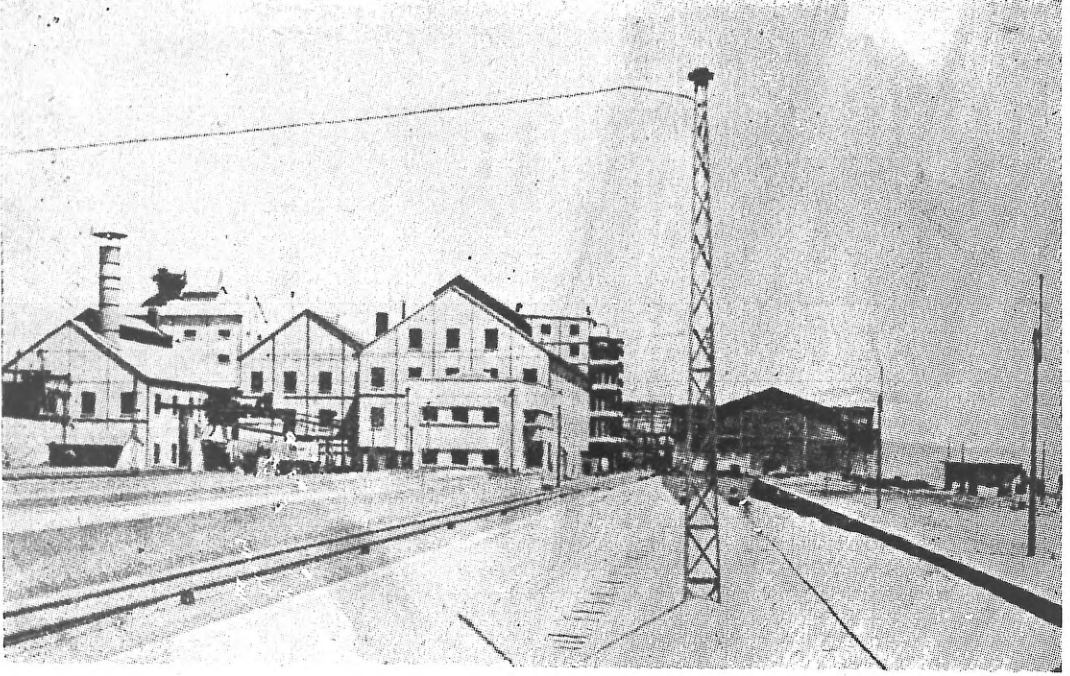
bir memleketin evlâtlarıyız. Hem ağzımızın tadını, hem sıhhatımızı, hem de ulusal sanayi ve iktisadiyatımızı düşünerek reçel ve şuruplara fazla rağbet göstereceğiz.

Zaten yazın en hafif, hoş a giden tatlısı bunlar değil midir? Kristal bir

tabak içindeki reçelden çok çocuklarımızı memnun eden başka bir yiyecek var mıdır?

Bir bardak buzlu vişne, yahüt kıvılcık şurubuna istekle dudaklarını uzatmayacak insan olur mu hiç?..

Yazan : Melâhat SEZENER

1933 de Eskişehirde kurulan Şeker Fabrikamız

Demokrasinin Menş'i ve Tarzı Tekâmülü

Beşeriyetin birçok devirlerinden sonra yavaş yavaş uyanması, zaman zaman siyasî inkılâplar vücade getirmiş ve bu inkılaplar neticesi, insanlar idare şekillerini değiştirerek tedrici bir tekâmülle, hürriyet esasına müstenit olan (Demokrasik) idarenin altında birleşmiye ve ona doğru yürümeye başlamışlardır. En küçük bir siyasî teşekküle âlem olan (Site) ler ve nihayet (Feodal) devirlerden sıyrılan kütlevler, beşeriyetin hürriyeti için çalışan büyük mütefekkirlerin serptikleri hürriyet ve insanlık aşkının manevî tesirleriyle, birçok kanlı boğuşmalardan sonra, yirminci asrın en ileri ve mütakâmil bir idare sistemi olan (Demokrasi) ye kavuşabilmişlerdir.

Yunancadan müştak olan (Demokrasi) nin mânası halk idaresi demektir. Fakat bu idare şekli çok eski devirleri şamil bulunduğundan, bu mefhumu iki cepheden tetkik etmekliğimiz icabedecektir. Birisi klâsik demokrasidir ki bu, asrî demokrasi mefhumunu ifade edemez. Çünkü asrî demokrasi tam bir hürriyet esasına müstenittir.

Demokrasinin ilk menşei Yunanistan olduğundan, klâsik medeniyette bu mefhum meçhul değildi. Hattâ Yunan felsefesinin inkılabında birinci derecede

âmil olan meşhur (Eflâtun) Cumhuriyet atlı bir mektep vücade getirerek, Avrupanın irfan ve felsefe tarihinde mühim bir ceryan uyandırmıştı. Bu, büyük feylesof eserinde ideal bir Cumhuriyeti sadece tavsif etmekle kalmamış, Demokrasinin mana ve mahiyetini de bütün vuzuhuyle anlatmıştır. Buna rağmen Demokrasinin Yunanistanda tam manasiyle tatbik edildiğini göremiyoruz. Yalnız (Prikles) asrında Yunanistanda bir Cumhuriyet idaresi teessüs etmişti. Hattâ Priklesin bir cenaze hutbesinde, Yunanistanın Demokratik bir idareye, milletler arasında ilk defa malikiyeti mütevazıane ve iftiharla zikredilmişti.

Yunanistanın ilk Cumhuriyet idaresine kavuşmuş olmasına rağmen, birçok büyük şehirlerinde idare şekilleri ayrı bir manzara arz etmekte bulunuyor. Yalnız Demokrasinin Atinada pek ziyade ilerlediğini ve bütün Atinalıların, mahsusen ihdas edilen Umumî Meclislerde tabîi birer âza olarak bulunduklarını, tarihin işhadile anlıyoruz.

Bilhassa Atinada (Solon) ile başlayan vazii kanunlar, (Prikles) devrinde, Cumhuriyet şekliyle mertebeli kemale vâsıl olmuştu. Filhakika, o devirde yaşamış olan büyük (Sokrat), Cumhuriyet kanunlarına serfuru ettiği için hakkında

verilmiş olan idam hükmünü memnuniyetle karşılamış, ekseriyetin yaptığı kanunlara, Atinanın Cumhuri kavaninine hayatını vermekte hiçbir beis görmemişti.

Demokrasinin, birçok safhalar geçirdikten sonra, 13 üncü asırda Yunanistan'da tekrar aristokrasi ile karışık bir şekilde meydana çıktığı görülüyor. Bundan başka Roma tarihinde de, Kablemilât altıncı asrın sonlarına doğru, altıncı kiral (Serviyüs Tulyüs) zamanında Cumhuriyet idare şeklinin mevcudiyetine tesadüf ediyoruz. Esasen Roma tarihi bu kiralı bazı kavanin ve mevzuatın vazii ve müessisi addetmektedir. Filhakika, Patriçilerle Plepler boğuşmasının en nihyet Pleplerin galebesiyle nihayetlendiğini ve onların da Roma hukuku hükümransisine dahil olduklarını, Patriçiler meclisine mukabil bir de Plepler meclisi küşat edildiğini; ve bu meclisin vasî bir kaza hakkına malik olduğunu görüyoruz. Fakat bu eski Demokrasi sistemlerine, hakikî ve müttekâmil bir sistem nazariyle bakılamaz.

Asıl demokrasi, Fransızların büyük inkılâbından sonra başlamıştır. Bu inkılâbın husule gelmesinde büyük ve mühim bir tesiri görülen (Ruso)nun "Mukavelei içtimaiye,"si inkılâbın âdeti bir incili olmuştur. Mirabo, Danton, Robespiyer, Mora gibi meşhur ihtilâlciler hep ellerinde bu incil ile inkılâp mâbedinin içine girebilmişlerdir.

18 inci asırda Fransaya girmiş olan Demokrasi, beşeriyetin olgunluğuyla mütenasip bir idare şekli olduğu için, asrî hükümetlerin pek çokları idarelerini bu yola sevk etmişler. ve bu suretle asrî manadaki Demokrasi'nin taazzu ve inkişafına yardım etmekte bulunmuşlardır.

Çünkü Demokrasi, aklın rehber olduğu ve vicdanı umumînin ona peyrev olduğu en dürüst bir idare sistemidir.

Klâsik medeniyetin gerek Yunanistan ve gerek Roma safhasında bazan oldukça olgun, bazan da mahdud Cumhuriyet idare şekillerine ve demokrasi mefkûrelerinin tatbikatına tesadüf ediyoruz. Demokrasinin menşeleri böylece başlayarak asırlardanberi kâh inhitat, kâh itilâ ile nihayet zamanımızdaki yüksek ve müttekâmil devresine ulaşabildi. Bununla beraber, Demokrasi el'ân az tatbik edilmiş bir ideâl olarak duruyor. Mütefekkir beşeriyetin bütün ümidini bu ideâle daha çok yaklaşmak ve o istikamete doğru yürümekten ibaretir. Demokrasi, beşeriyetin her sahada terakki ve inkişafını temin edici bir ideâl olmasına rağmen, bu ideâlin lehinde olduğu gibi aleyhinde de bulunan birçok mütefekkirler de vardır. Meselâ: İngilterede yetişmiş olan büyük tarihçi, mütefekkir ve edip (Karlayl) demokrasinin muhalifidir. Bundan başka meşhur Alman feylesofu (Niçe) ve daha geriye gidilirse 14 duncü asırdaki İtalyan mütefekkiri (Makyaveli) Demokrasinin düşmanı olduklarını âlenen söylemişler; hattâ bu uğurda eser bile yazmışlardır. (Sosyalizm), (Komünizm) cereyanları da demokrasiye muhalif olan istikametleri istihdaf eden mesleklerdir.

Asıl asrî manadaki Demokrasi Amerikada, Fransada ve 1688 de İngiltere de başlamıştır. Türkiyemize son zafer inkılâbından sonra giren Demokrasi bizim hayatımızın her safhasında kudretle kendini göstermiş ve en müttekâmil şeklini ATATÜRK Türkiyesinde bulmuştur.

Sosyolojiye Göre Ahlâk

— Geçen sayıdan —

Ahlâk meseleleriyle uğraşmak, onu tefsir, veya izah; kaidelerini tesbite çalışmak çok eski işlerdendir. Geçmiş mütefekkirlerin hemen hepsi bu alanda kendilerine göre birer sistem kurmayı isterlerdi. Ahlâk mefhumunun bu eskiliği, cemiyetin ayrılmaz bir zarureti oluşundan ve kaidelerinin cemiyet hayatı ile beraber başlamasından ileri gelir. Durkheim'in : " ahlâkî hayat , içtimâî hayatın başladığı yerde başlar,, demesi bize anlatır ki cemiyetin teşekküle başlaması kendine göre bir takım ahlâkî düşünceleri ve nizamları nemalandırır. Hattâ cemiyet ve ahlâk mefhumları birbirini yaratır gibi görülebilir. Birincisinin teşekkülü ikincisini var eder. Buna karşış, ahlâk kaidelerinin ve mefkûrenin yokolması.. veya gevşemesi, bulunduğu cemiyetin hayatı namına çok tehlikelidir. Ahlâkan tereddi ederek yokolmuş uluslara tarihte bolca rastlarız.

Geri cemiyetlerde zikre değer bir ahlâk olmadığı zan veya birçok defalar iddia edilmiştir. Bu iddialar genel olarak esaslı tetkik ve görüşlere dayanmadığından, değerlenip yaşayamamıştır. Gerçi böyle kabilelerde bizim şimdiki ahlâk düşüncelerimizle

ölçülebilecek bir ahlâk mevcut değildir, onlarınki bizimkinden çok farklıdır. Fakat bu farkı doğuran tek ve genel vasıf, onun dinî oluşudur. Zaten ahlâk iptidaîliği nisbetinde dinle karışmış bir haldedir. Menşelere doğru gidildikçe bu iki sistem sahaları birbirine girer ve daha ziyade ahlâkın aleyhine olmak üzere din inkişaf ederek kudret ve tahakkümünü arttırır. Emredilen ibadet ve ayinleri aynen yapmak, Allahların şan ve şerefini korumak hususunda icabederse can feda etmek, hemcinslere karşı yapılması borç olan vazifeleri yine Allah için ifa etmek.. vesaire gibi şeyler bu cins ahlâkın esaslarını teşkil ederdi. Bundan başka bu ahlâk ahkâmı ve kaideleri tatbikatta çok mihani-kî idi. Muayyen bir zaman ve yerde yapılması icabeden ef'al değişmez, muayyen kaidelerle, düsturlar halinde saptanmıştı. Bunun içindir ki bütün iptidaîlerin belli bir hadise karşısındaki ahlâkî aksülamelleri hep aynı olurdu. Öyle sanırım ki bu iptidaî ahlâk mihanikiyetini muhafaza etmek suretile tekemmül etmiş olsaydı, bugünkü adabımuâşeret kaidelerini doğurmuş olacaktı.

Ahlâkın bir mefkûresi vardır : Ferdi,

ideâl bir varlığa götürmeğe çalışır, icbar eder. Kaideleri umumî ve beşerîdir. Halbuki adabımuâşeret dediğimiz şey bunlardan mahrumdur. Aynı zamanda düzeltilip değiştirilebilir, üzerinde düşünülebilir. Yalnız bu son noktada iptidai ahlâktan ayrılır. Zira bu ahlâk, kendi üzerinde düşünmek hakkını iradelerden almıştır. Bir cemiyet içinde uzun seneler ve asırlar yaşaması.. ve ilerlemesinin pek yavaş olması da bu sebepten ileri gelmiştir.

İptidaîlerde tetkik mevzuu olabilecek bir ahlâkın mevcudiyeti muhakkaktır. Birçok mütefekkirlerin ta uzak zamanlardanberi ahlâk düğümünü izaha teşebbüs etmiş olmaları bunu gösterir. Hakikaten beşerî zekâ, benliğini kazanmaya başladığı anlardan itibaren, iki problem ile karşılaşmış ve onlara ait muammaları çözmeye çalışmıştır: Birisi kâinatı tanımak ki bu felsefeyi doğurmuştur; diğeri de insanlara hattı hareket kaideleri tesbit etmektir. Eski zamanın din kuranları: Konfiçyüs ve Budada birer ahlâkçı idiler. Solon ve Likörgda ahlâk işleriyle uğraşırlardı. Fakat bunların kurdukları ahlâk sistemleri nazarî olmak itibariyle, daha ziyade mefkûrevî ve mükemmel bir ahlâktı. Amelî hayatta bunları mutlak surette tatbik etmek ve idelerine erişmek mümkün olmaz. Çünkü bu sistemler düsturlarını, hakikî hayattan ve hükümlerinden değil, vicdanların sübjektif ilhamlarından almışlardır. Bununla beraber cemiyetin carî ahkâmına uygun tarafları da yok değildir. Binaenaleyh bu kısımlar inkişaf etmiş, diğer kısımlar da zaman ile dumura uğramıştır. Cemiyetin tekâmülü onları belki büsbütün ortadan kaldıracaktır. Epiküryenlik ve Ruvakilik ahlâk sistemleri, buna en iyi misallerdir. Bu iki sistemin nazariyata yükselen tarafları

o kadar sübjektif idi ki, birbirine tamamen zıt olarak karşılaşırlar. Her ikisinde reel hayatın müstamel kaidelerine yakın olan taraflar, cemiyetin objektif ahlâkına girmiş ve uzun asırlar yaşamıştır.

Ahlâk, kuranlarından herbiri tarafından muayyen bir gayeye matuf olarak alınmış ve o suretle izaha çalışılmıştır. Hepsi için aynı olan bir gayede toplanmadıklarından, bu eski sistemler birleşmemiş ve genel birliğe nail olmamışlardır. Böyle olmakla beraber her mütefekkir, sistemini kurduktan sonra ahlâkın esas noktasını, asıl gayesini bulduğunu ve izah ettiğini zannetmiştir. Bu esas nokta veya gaye bir kısım mütefekkirler için zevk, bir kısmı için vazife, menfaat veyahut feragati nefis gibi şeyler olarak tecelli etmiştir. Durkheim, diyor ki: "Ahlâkçı bunlara vasıl olmak için kendi kendini isticvap ediyor, şuurunda vazih bir surette müşahade ettiği mefhumlar arasından kendisine ahlâkın en esaslı mefhumu gibi görünen herhangi bir fikri ele alarak işliyordu. Böyle olmakla beraber bunların hepsi ferdin saadetini ve daha çoğu uhrevî saadetini temin maksadile ortaya atılmıştır.

Görülüyor ki bütün bu ahlâk esaslarının dayandığı haz, zevk, menfaat, heves gibi şeyler sübjektif birer varlık ve telâkkiden ibarettir. Zamanımıza doğru yaklaşan ahlâk telâkkileri bunları birer mesnet olmaktan çıkarmış ve ilmî esaslar aramağa başlamıştır. Mazinin eskimiş an'aneleri ve hurafeleri, ferdî düşüncenin şüpheli mütaleaları bu nevi ilmî araştırmalara esas vazifesini göremezdi. Onun için objektif ahlâk sisteminin ilmî izahı aranırken bunlar bir tarafa bırakıldı.

Bitmedi

İspektör

Y. ATAMAN

ANNEME

*Tükenmez hicranla gönlüm yaralı,
Sensizlik kalbimi dağlıyor anne!
Yapyalınız bırakıp gittiğin kızın,
Bu gece ne hazin ağlıyor anne.*

*Eskiden ağılarken sana koşardım,
Göksüne yaslanıp coşardım anne!
Sarardı şefkatli kolların beni,
O zaman ne me'ut yaşardım anne*

*Elemlî başımı koyup dizine,
Gözümü lezzetle yumardım anne!
Alnıma koyduğun ılık pusele,
Yıldızlı göklere uçardım anne.*

*Tam bir yıl oluyor öksüzüm ben de.
Bu hasret ateşi sönmez mi anne ?
Tanrıma ulaşan ebet yolundan
Ölüme gidenler dönmez mi anne ?*

*O tatlı gözlerin toprak mı oldu ?
Şefkatli yüreğin durdu mu anne ?
Göklere yükselen muazzez ruhun,
Cennette yerini buldu mu anne ?*

*Her ümid yabancı şimdi kalbime,
Her çehre veriyor bir elem anne!
Sevgisiz, şefkatsiz bu hazin ömrü,
Ben sensiz hayatı istemem anne...*

*Harap Manisanın dertli göğsüne
Bir damla yaş gibi döküldün anne!
Kara toprakların altında değil,
Sen yanık bağıma döküldün anne...*

H O R A T A S U Y U

Günden güne güzelleşen "Derme," mizin geçen sayısında Yeşil yurdu-muza hayat veren "Derme," suyuna dair kısa bir tetebbu mahsulü olarak intişar eden ansiklopedik yazımın uyandırdığı az çok alâkadan cesaret alarak; bu defa da memleket için Derme kadar faideli diğer bir suyumuzu mevzu edinmek cesaretinde bulundum.

Bu su merkeze on kilometre mesafede ve cenup kısmında Beydağı eteğinde, yukarı bağlar denilen bir köyün yakınından çıkarak; Derme suyunun üst kısmındaki çok nefis kayısı ağaçlarını ve bir çok araziye sulayan "Horata," suyudur.

Bulunduğu yerin jeolojik vaziyeti: Etrafında sarp ve dik tepe ve Beydağı eteklerinin bulunmasile buranın tabii, veyahut dağların zirvesinden başlayarak gözeye kadar inen sahadaki toprak tabakasının, müruruzamanla seylâp ve diğer arızalarla çökmesinden hasil olmuş bir manzara arzeder.

Ezcümle; gözenin bulunduğu vadi ile onun şark kısmında bulunan vadi arasındaki hafif meyilli tepeciğin vaziyeti de bu kanaati te'yit eder vaziyettedir.

Su; gözesinde berrak ve temizdir. Ne çare ki; köye yaklaşır yaklaşmaz

bütün evsafını değiştirir. Bu da, adı geçen Yukarı - Bağlar köyünün, su ya-tağının garp kısmında ve tepe üzerinde kurulmuş olmasından ileri gelen bir keyfiyettir.

Suyun gözesi şehre nisbeten yüksek ve rakım itibarile 1200 ve belki 1500 dür. Bu kadar ve bundan fazla yüksek bulunan çevresinde çok verimli üzüm bağlarıyla kayısı, elma, armut ve dut bahçeleri vardır.

Gözenin yirmi adım ilerisi, her tarafına iplik ve paçavra bağlanmış yabani gül ve diğer ağaçlarla örtülüdür.

İlk sorgu: bu kabrin "Horata Baba," ya ait olduğu cevabile karşılaşır. İptidai bir zihniyetle ve herbiri bir hastalık için şifa bulmak boş ümidiyle bağlanmış bu paçavralar, burasının bir tapınak olduğunu haber verir.

Bununla kalsa çok iyi.....

O güzel suyun havuzu etrafındaki taşlar kırmızımtıraktır. Taşın tabiatinden değil? Bu renk, biraz evvel gelen diğer bir ziyaretçinin kestigi kurbanın kanıdır. Ve hiç şüphesiz ki bu kan suya akar. Ve az bir zaman için olsabile suyun tadını, rengini kaybeder. Bu adak, efsanevi olarak beynennas ileridenberi gelmiş.. halk arasında kökleşmiş ve

bugünkü nesle kadar yetişmiş "Horata Baba", içindir. Ne yazık.....

Memleketimiz için bir sayfiye olabilecek bu güzel yeri bu halde görmek ve bulundurmamak ne acı bir vaziyettir.

Burada ne bir ziyaretgâh, ne de bir kabir vardır. Görülen toprak yığını, kasabadan gezmeye gelen halkı, kibarca soymak düşüncesiyle yapılmış bir tümsekten başka birşey değildir. Halk arasında suya verilen "Horata", adının bu kabirden mülhem olduğu kanaati vardır. Halbuki:

Horata kelimesini, ufak bir tahlile girişirsek, kelimenin eski bir Türk sözünün kökü olduğunu görürüz. Muhi-timizte ve civar daha bir çok yerlerde Horata kelimesinin: yüksek sesle konuşmayı ifade eden bir söz olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunun aksini "Fısıltı", kelimesile ifade edebiliriz.

Köylerimizin hemen hepsinde, hesabı alınmayacak ve dinleyici için bir kıymet ifade etmeyen bir söz işidilince.. veyahut böyle bir kastle söylenmek istendiği zaman: (Yavan horata ediyor-sun) diye söylenir. Şunu arzedeyim ki, ekseri yerlerimizde aileye ad olan

"Horanta", ile "Horata", karıştırılmamalıdır.

Görüyoruz ki "Horata", ismi başındaki ziyaretgâhtan dolayı o güzel suya âlem olmuş bir isim değildir.

Gürültülü konuşmayı ifade eden bir söz karşılığı olan "Horata",nın bu suya ad olmasındaki sebep nedir?

Suyun gözesine varmadan kulakların büyük bir gürültü ile dolması, bu ismin yerinde konulduğu hükmünü verdirir.

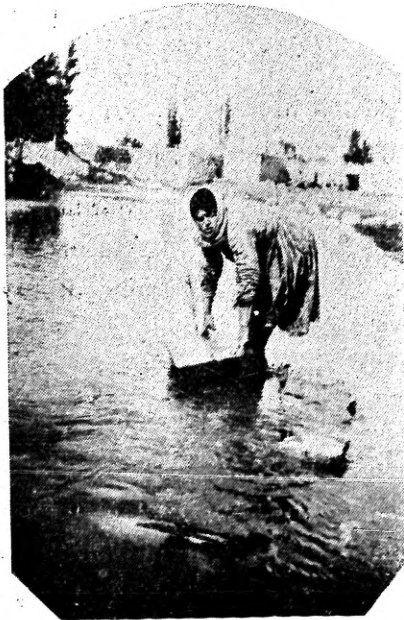
Gözesi biraz derinleştirilir ve fennî bir eşeleme yapılırsa, suyun, halihazır vaziyetinden bir kaç misli artacağı umulur.

Memlekette suları ıslah ve mecraları tadil eden "Sular idaresinin", bu su üzerinde de etüd yapmış olacaklarına eminim.

Ufak bir teşebbüs (Dermenin mecra-sını değiştirmekten ziyade) memleketin bu mühim ihtiyacını daha ziyade tatmin etmiş olacak.. beklenen hayırlı neticeye vardıracaktır.

Tabiat bu kıymetli duru suları güzel yurdumuza bol bol vermiştir. Yeter ki biz temiz tutalım.

H. TULUN

Tabiat bu kıymetli duru suları güzel yurdumuza bol bol vermiştir.

TÜRK KİTABELERİ

Türklerin vücade getirdikleri en mühim âbidelerden biri Orhon kitabeleridir. Bunların mevcudiyeti son asırlarda anlaşılabilmiştir. İlk defa olarak Türk kitabelerinden bahseden Alâeddin Atadır. Bu cihet kimsenin nazarı dikkatini celbetmemiş; hattâ Çin tarihlerinin, kitabelerin rekzine dair verdiği malûmat ehemmiyetle nazarı dikkata alınmamıştı. Bu kitabeleri ilk defa ilim âlemine tanıtan Strahlenberg dir. İsveçli bir subay olan bu zat, Poltuva muharebesine iştirak ederek Ruslara esir düşmüştü (8 - Temmuz - 1709). Ruslar bu subayı Sibiryaya sürmüşler, kendisinin bu havalide serbest gezmesine müsaade etmişlerdir. 13 sene bu havalide esaret hayatından sonra 1722 de vatanına dönmüştü. Sibiryaya havalisinde; Ostiyaklar, Samoitle, Yakutlar, Tatarlar, ve Moğollar arasında dolaşarak etnoğrafik birçok malûmat toplamıştır. Vatanına döndükten sonra "Das Nord und Östliche von Europa und Asia,, Asya, şimalî Avrupa ve şarki Avrupa adlı meşhur eserini neşretti (1730). İsveçli subay Türk kitabelerinin mevcudiyetini garp âlemine tanıtmış, ve bu kitabelerdeki meçhul yazıların bazı kopyalarını neşretmiştir. Bu suretle Avru-

pa ilim âleminin gözleri Asyaya çevrilmişti.

18 inci asrın sonlarında Rusyada seyahat eden Pallas, meşhur seyahatnamesinde bu meçhul yazılı kitabelerin bazı kopyalarını neşretmişti. Daha sonra 1872 de Spassky, Petresburgda "Sibiryaya kitabeleri,, adlı lâtince bir eser yazmış ve bu eserde 22 kitabenin kopyasını neşretmişti. Bu suretle Orta Asyada meçhul birtakım yazılarla yazılmış kitabelerin mevcudiyeti anlaşılmış; fakat bunların kimlere ait olduğu ve neleri ihtiva ettiği meçhul kalmıştı.

1825 de Abel Remusat bu kitabelerin Türklerin eski memleketlerinde olduğunu söylemişti.

Nihayet bu kitabelerin halli 19 uncu asrın sonunda Kopenhag üniversitesinin mukayeseli lisaniyat mütehassısı Tomsene nasip oldu.

19 uncu asırda Rus arkeoloğlarından Yadrintseff, Asyada Orhon ırmağı civarındaki Türk kitabelerinin kopyalarını ilim âlemine arzettikten sonra, Hekelin riyasetinde bir fen heyeti oralara yaptığı seferlerde, buralardaki kitabelerin mükemmel fotoğraf ve stampajını getirmeğe muvaffak olmuştu. Bu kopyalar bugün Helsingfors müzesin-

dedir. Fakat bu yazıların hallini Tomsen yapabildi. 1893 de bu yazıları hal ederek Türkçe kelimeleri okudu:

Tengiri (Tanrı), Türk, Gültegin).

Artık Türk yazılarının alfabesi anlaşıldıktan sonra Rus âlimlerinden Radlof Türk kitabelerinin tercümesini 1895 de Almancaya çevirerek neşretti. Fakat Tosmen bunları sonra tashih etti.

*
* *

Orhon kitabeleri: Bu adı taşıyan Orhon ırmağının eski mecrası Kaşo Çaydam havalisinde olup, iki kitabenin bulunduğu yer hemen hemen birbirine bir kilometre kadar yakındır. Bu iki kitabe şarkî Gök Türk imparatorluğu yıkıldıktan sonra Kutlu Han, yahut İdatşat isminde bir kahraman çıkarak yeniden Şarkî Türk devletini, Kutluk devleti adıyla yeniden kuran Kutlu Hanın büyük oğlu Bilge Han ile küçük oğlu Gültekinine aittir.

Bilge Han hükümdar olmuş, karde-

şi bu devletin büyük askerî komutanlarından olmuştu.

Bu iki kitabenin sağlam kalmış olanı: Bilge Hanın küçük kardeşi Gültekin namına 752 de dikilmiş olanıdır.

Bu âbide 3,75 M. olup yukarıdan aşağıya doğru indikçe kalınlaşır. Âbidenin yukarısı 1,22 aşağısı 1,2 genişliktedir. Bu taşın her tarafı yazılarla kaplı olup, garp tarafı Çince kitabeyi havidir. Kitabenin şark tarafında 40, cenup ve şimal cephesinde 13 satır bulunup şakûlî bir tarzda yazılmıştır. Bu kitabede hükümdarın milletine karşı nasihatlarından, Çinlilere kapılmamaları ve Gültekinin kahramanlığından bahsedilmektedir.

Bu kitabelerin yanında Bilge Hanın kayınpederi ve devrin hekimi Tunyukuk namına dikilmiş bir kitabe daha vardır. Bu kitabeyi Radlof tercüme ve neşretmişse de, Tomsen Korsika adlı kitabında tercümedeki bazı hataları düzeltmiş ve ölmeden neşredebilmiştir.

— Sonu var —

Lise tarih öğretmeni: Sadi ARCAK

Oğuz Menkıbesi

— 2 —

Oğuz destanı; Gerek Tokyo ve gerekse Uygur menkıbelerinde hep ayrı ayrı şekillerde söylenir. Biz burada Uygur Türklerinin Oğuz menkıbesinden bahsedeceğiz. Sonra bunun neticesinde de diğer destanların aynı bahse ait ve bilinmesi faydalı olan kısımlarından da ek yapacağız. Karahanın yarattığı dokuz Oğuzlar (Komlança) ülkesinde (Tuğla), (Selingä) namlarındaki iki ırmağın kenarında oturmakta idiler. Bir gün orada biten iki ağacın üstüne gökten altın ışığı indi. Bu ağaçlardan birisi çamfıstığı, diğeri de kayın ağacı idi. Bu ağaçlardan birisinin karnı şişmeye başladı, dokuz ay sonra ağacın karnından bir kapı açıldı. İçerisinde ağızlarında gümüş emziklerle beş erkek çocuk görüldü. Ağacın etrafında otuz kadem kutrunda gümüşten bir daire de vücade gelmişti. Ağaçtan musiki sesleri de geliyordu. Gökten inen bu altın ışık (Yeşm) yanı (kan) taşından bir kaya da vücade getirmişti. O civardaki Türkler bu çocukları büyüttüler, isimlerini (Songur Tekin, Konur Tekin, Tukan Tekin, Buğu Tekin) koydular. Bu çocuklar büyüdüler. Birgün halk toplanıp bunlardan en küçüğü olan Buğu Tekini Han yaptılar. Buğu Tekine Tan-

rı üç karga vermiştir ki, bunlar, memlekette olanı biteni gelip kendisine haber veriyorlardı. Bu karga hikâyesi; hâlâ Anadolumuzun pek çok yerlerinde halk tarafından çocuklara söylenir. Uslu durmaları için baba ve analar çocuklarına: "Yaramazlık yaparsan karga haber verir," diyerek, onların terbiyeli hareket etmelerini temin maksadile irat edilmekte olduğunu müşahade etmekteyiz. İşte bu sebeple Buğu Tekin bütün Türk boylarının dillerini biliyordu. Obaların sayıları hep ezberinde idi. Çine karşı yaptığı harplerde hep kazanıyordu. Gün geçtikçe taliinin güneşi yükseliyordu. (Balasağon) sahrasına bütün ordularını topladı, esir aldığı hükümdarları karşısına getirdi, onlara hürmet etti. Hepsini de Türk devletinin birer hidivi olarak yerlerinde bıraktı.

Buğu Tekinden otuz göbek sonra torunlarından (Yülük Tekin) tahtına çıktı. Çin hükümdarı, (Kiyelyen) ismindeki kızını Türk Hakanı (Yülük Tekin) in oğlu (Gali Tekin)e verdi. Çünkü Çinliler Türklerden korkuyorlardı. Bir Çin elçisi, Türklerin büyük güçlerle, zafer ve şevketlerinin hepsinin (Kut dağı) adındaki (Yeşm) kayasından ileri gelmekte olduğunu öğrendi. Bundan sonra Hakanın oğluna: "Hükümdarım size en kıymetli mücevherlerini gönderdi. Siz de,

ona mukabeleten makbul bir hediye gönderecek olursanız -(Kut dağı) parçasını takdim ediniz- onu memnun etmiş olursunuz. Esasen bu kayanın sizce hiç bir ehemmiyet ve kıymeti yoktur,, dedi. Yülük Tekin ise Çinlilerin meftunu bir adamdı. Kut dağının, otuz göbektenberi Türklerin mukaddes kâbeleri olduğunu bilmiyordu. Derhal tereddüde bile lüzum görmeden Kut dağını verdi. Fakat bu kayayı nasıl götüreceklerini sordu. Çin sefiri kayayı parçaladı.. bütün parçaları toplayıp Çine nakletti. Orada sihirbazlar hemen bu parçaları yağma ettiler; her parçayı bir tarafa naklettiler. Bu parçalar nerelere götürüldüyse, oralarda feyz ve bereket başladı. Fakat Türk illeri bereketlerini kaybettiler. (Komlança) ülkesinde bütün yeşillikler kurudu, ırmak ve derelerin suları çekildi. Her tarafı bir musibet kapladı. Bunun üzerine kuşlar, yabani hayvanlar,

hattâ memedeki çocuklara varıncıya kadar: (Göç, göç, göç) diye bağırmağa başladılar. Bir taraftan da salgın hastalıklar bütün halkı kırıp geçiriyordu. Yedi gün sonra yurdun bu mukaddes kayasına hiyanetlik eden (Yülük Tekin) öldü. Göç sesleri durmaksızın devam ediyordu. Türklerin mâbutları olan (Yer Su)lar, onların artık buralarda oturmalarını muvafık görmiyorlardı. Derhalçadırlar yıkıldı, çoluk çocuk bütün eşyalar hayvanlara yükletildi. Bütün il göçe başladı. Akşam irişince göç sesleri susuyordu, fakat sabah olur olmaz yeniden başlıyordu. Muhacirler (Turfan) ülkesine geldikleri zaman sesleri kesildi. Buranın (Yer Su)ları -yani mâbutları- onları kabul ediyorlardı. Artık burası yurt tutuldu. Ve konulan yere de (Beş Balk) şehri adı verildi.

--- Devam edecek ---

M, ERKAL

Dokuz ay sonra ağacın karnından bir kapı açıldı....

HIKÂYE:

Ev, Bark Yıkımı

Tam bir hafta oluyor ki Bay Tasalının karısı hastaydı. Ateşi 39 dan aşağı düşmüyor, dalgın bir halde yatıyordu. Bay Tasalı birkaç defa doktor getirmeyi düşünmüştü. Fakat bayanın yarı ömrü hastalıkla geçtiğinden - alışkanlığın tesirile - pek aldırmamış, kendiliğinden iyi olmasını beklemişti. Amma, bu sefer vaziyet umduğu gibi çıkmamıştı. İşte Bayan Şaziment günden'güne ağırlaşıyordu. Ee.. Allah sekizde verdiğini yedi-de almazdı. Kimbilir belki de bayancığın ömrü bu kadardı da... Bu ehemmiyetsiz hastalık vesile olacaktı. Bay Tasalı birdenbire karısının ölmek ihtimalini düşününce, bu fikrin kendisine pek de fena gelmediğini hayretle gördü. Sekiz yıldır evli idi. Bu şirret, sarı çıyan gibi soğuk kadının elinden neler çekmemişti. En masum zevklerine mâni olur, binde bir eve birkaç arkadaş getirecek olsa, üç gün üç gece kavga eder, herhangi bir sebeple akşamları mutadından geç dönse; kapıyı açmaz onu saatlerce sokakta yalvartırdı.

Neleri eksikti?.. Bay Tasalının kazancı yolunda idi. Evine güzel bakar,

kuş sütünden gayrisini yuvasına taşırdı. Yazın sayfiyelerden birine giderler, sonbaharda baba ocaklarına dönerlerdi. Fakat Bay Tasalının karısı cehenneme girse "odunum yaş" diye bağırarak ta-kımındandı. Cennet gibi yerleri kocasına zindan eder, ehemmiyetsiz şeyleri hâdise yaparak üzüldü, etrafındakileri de üzerdi. Bir gün komşunun sık sık evlerine gelen kızını kıskanır; başka bir gün hizmetçilere hiddetlenir, kaşını çatar, yemekten içmekten kesilirdi. Bayan Şaziment, hasta olmadığı nadir zamanlarda, cidden hamarat, eteği belinde temiz bir kadındı. Kimsenin işini beğenmez, kendi kollarını sıvar, siler, süpürür, gıcır gıcır tahta siler, ütü yapar, bay Tasalının yakalıklarını kendi elile kolalardı. Fakat ondan sonra evi kirletecek olanların vay haline idi. Kazara bay Tasalı, ayakkabılarını sokak kapısının dışında çıkarmadan içeriye girdi. Halıya biraz siğara külü döktü öyle mi? Kızılca kıyametler kopardı artık..

Bu tatsız tuzsuz evlilik hayatının yegâne iyi tarafı şimdi altı yaşında olan kızları Zerrindi.. Bay Tasalı, kaç

Tam bir hafta oluyor ki bay Tasalının karısı hastaydı.

defa bu ıstıraplı yaşayıştan kurtulmak, kendisine bir tek gün göstermiyen Şazimentten ayrılmak istemişti. Fakat her defasında Zerrinin altın başını okşamaktan mahrum kalmak korkusu, onu bu fikirden vazgeçirmişti.

Çocuğunu kendisi alsın, küçük yavru daha minimini iken "ana," denilen, o dünyada hiçbir şeyle yeri doldurulamıyan varlıktan mahrum kalacak.. Şazimente verse o zaman kendisi kızını ölesiye özliyecekti

"Allah işini bilir," sözü ne kadar doğrudur. İşte Cenabıhak kendisini bu belâyı asümaniden kurtarıyordu. Elegüne karşı bir iki ay matem tutar gibi görünür, ondan sonra da gönlünün dilediği bir kızcağızla evlenirdi, bu niçin kabil olmasındı? Kendisi üç otuzunda bir adam değildi ya!.. kırkbeşini yeni sürüyordu. Amma geçirdiği... Bu hayhuylu, düzensiz, dirliksiz hayat, zavallı bay Tasalıyı vaktinden evvel yıprandırmıştı.

Rahat bir hayat, güler yüz, tatlı dil görsün, akşamları aile sofrasında şöyle kavgasız, marazasız yemek yemeğe başlasın.. bak nasıl gençleşirdi.

Çalı süpürgesi kılıklı, iri yapılı karısından bıkmıştı. Bu sefer ufaktefek, esmer, civelek bir kız alacaktı. Hem de bu kızın çok fakir bir aileden, tahsil görmemiş olmasına bilhassa itina edecekti. Varlıklı yerden gelen, mürekkep yalamış hatunlarda iş yoktu. Çünkü ellerinin hamuru ile erkek işine karışıyorlar, türlü akla gelmez densizlikler, hırçınlıklarla insana dünyayı dar ediyorlardı. Şöyle gönlüne uygun sessiz, soluksuz, halim, selim bir bayancıkla kimbilir nasıl mes'ut olacak, ne güzel günler geçirecekti?..

*
* *

Bay Tasalı bunları düşünürken kapı hafifçe aralanmış, Zerrinin dadısı içeri

girmişti. İhtiyar kadın, ağır adımlarla hastanın yanına yaklaştı. Ateşini muayene etti, sonra baya döndü :

— Hanımefendi çok hasta.. her yeri Marmara çırası gibi yanıyor. Siz de böyle arpacı kumrusu gibi düşüneceğinize bir doktor çağırırsanız.. salıdan salıya sekiz, çarşamba dokuz... Şaziment hanım hasta olalı bu gün tam dokuz gün. Ağız, dil vermeden yatıyor. Yavrusu var, günah hatuna..

— Sahi, dedi, ben gündüzleri yanında değilim.. hem bilirsin ya bizim bayan ayın onbeşine kadar iyise, on beşinden sonra muhakkak hastadır. Ben yine öyle birşey sandım da ehemmiyet vermedim.

Dadı kalfanın gözleri büyüdü.. başını iki tarafa salladı:

— Yo..k beyefendi, bu hastalık bayan Şazimentin herzamanki nane mollalığı değil.. görmiyor musunuz kolları iplik gibi, yüzü kaşık kadar kaldı.. eridi bitti tazecik.. ben senin yerinde olsam hemen şimdi doktor çağırırım.

Biraz sonra, bay Tasalının telefon ettiği doktor gelmişti. Hepsi hastanın başına toplandılar. Şaziment, soluk sarı saçları yolunmuş gibi yastıklara dökülmüş, yüzü balmumudan yapılmış hissi-

ni verecek kadar cansız, yarı baygın yatıyordu.

Doktor nabzını saydı, göğsünü dinledi, endişe ile başını salladı.

Bay Tasalını yüreği hoplamıştı. Karısı işte bitikti.. doktor Lokman bile olsa bu ağır hastaya şifa veremezdi. Şaziment gidici idi. Fakat bunu bir kere de doktorun ağzından duymak istiyordu. Yüzüne endişeli bir mana vermeğe çalışarak :

— Hastayı nasıl buldunuz doktor ? dedi.

— Hanımefendi paratifo geçiriyor.. bünyesi çok mukavim olduğu için tehlikeyi atlatacak.. hattâ atlatmış bile..

Kalfa :

— Ben size demedim mi beyefendi? Bayan Şaziment fena hasta diye.. ne kadar olsa eski kaidnız.. yarı doktor gibiyiz. Allah yavrusuna acıdı..

Diye söylenirken bay Tasalı ağlamakla gülmek arası acip bir çehre ile bir doktora, bir de hastaya baktı :

— Teşekkür ederim doktor, dedi, bu müjdeniz beni büyük bir ıstıraptan kurtardı.. ev, bark yıkımı bu, kolay mı ya ?...

Yazan : MELÂHAT SEZENER

KIZILIN KÖYÜ

TETKİKLERİ

— 2 —

İli : Malatya	Nufusu			
İlçesi : Besini	Kadın	Erkek	Toplam	Ev sayısı
Köyü : Kızılın	260	222	482	115

Köy çocuğu aile ocağı içinde nasıl terbiye edilir?

1 — Köylüler doğum hadisesini tabî bir halle karşılarlar. Bunun için gerekli elbise ve sairenin, ancak doğumdan bir müddet sonra temini yolunu düşünürler. Yeni doğan çocuğun bedeninin henüz mütehammil bulunmaması yüzünden ebe kadın, doğumdan üç gün sonra (bu üç güne kadar çocuğa hiç birşey yapılmaz, vücudunun terbiyesi bundan sonra başlar) tuz, çörek otu, şap, karanfil, zencefil gibi maddeleri birbirine karıştırarak çocuğun vücuduna sürer.

Bu, çocuğun mafsallarında görülen kızartıların zail olmasına kadar devam eder. Bundan sonra kol ve ayaklarının düzlüğünün temini maksadile, her gün bir defa açılmak ve pislikleri temizlenmek üzere çocuk, sıkı sargılarla sarılır. Bu sargıların içine bir mikdar sıcak (ısıtılmış ve çocuğun vücudunu yakmı-

yacak kadar) toprak konur.

Bu toprağın konmasının iki sebebi vardır:

1 — Necasetin çocuk vücuduna dağılmaması.

2 — Toprağın vücutta yapacağı çöküntülere et dolması itikadı.

Bu toprak ve sargı kırk gün devam eder. Bundan sonra çocuğun elleri serbest bırakılarak ayaklarının aynı şekilde sarılmasına devam edilir. Çocuk kırkına gelinceye kadar lohusa kadın evde yalnız bırakılmaz. Daima yanında bir adam bulundurulur. Bunun sebebi kırklı kadınların uykularında al basması, yani korkularıdır. Lohusanın yanında yatan kimse kendisine cesaret aşılar. Çocuk kırkını bitirdikten sonra sıcak su ile yıkanır, temizlenir, toprak ve ayak sargısı çocuğun yürümesine kadar devam eder. Yürümeğe başlayan çocuğun altına toprak konursa da, el ve ayakları serbest bırakılır.

Çocuk hastalıkları ve tedavileri :

1 — Analarının yediği yemekten rahatsız olan taze çocuklara "azvay," denilen bir ilâcı, anasının südüne karıştırmak suretile içirirler.

2 — Hastalanan küçük çocuklar için yeni ve gökboya ile boyanmış pamuktan yapılmış bir parça bezi sıcak su ve sabunla köpürtürler. Hasta çocuğu bu beze sararak yirmi dört saat o şekilde bırakırlar. Bu tedavi karnı şişen, çok ağlayan, emmeyen, öksüren çocuklara yapılır.

3 — Yaşına gelen çocuklar üstte yazılı hastalığa tutulurlarsa, bunların tedavileri için taze kesilen bir oğlak karnı yarılarak boşaltılır. Yıkanmadan hasta çocuk 24 saat bu karına sarılarak yatırılır.

4 — Abdestini yapmıyan çocuklara "Gelengerçek," tabir edilen ve evleri aydınlatmak için kullanılan bir nevi hububat tohumunun yağını içirirler. Bu yağı amel için büyükler de kullanır.

5 — Yeni doğan çocuklarda kulak ağrıları çokça görülür. Bu hastalığa bir çok ilâç kullanılır. Bu ilâçları çocuk doğarken, babalarına sorulmak suretile öğrenir ve kullanırlar. Baba çocuğun kulağına konulacak ilâcı (koku, pekmez, yağ, süt gibi şeylerden birini) söyler ekseri kullanılan ve söylenilen ilâç tavşan yağıdır.

Çocuğa kazandırılan itiyatlar :

Çocuğun sabah erken kalkması, akşam da erken yatması istenilir. Temizliğe önem vermesi, büyüklerine saygı göstermesi, aldığı eşyaların tekrar yerine konması gibi itiyatların kazandırılmasına çalışılır.

Ninniler :

Çocuğa söylenen belli başlı ninni yoktur. Bunlar ağıda benzer; ana ve büyükanalar tarafından ölen akrabalarının adlarını, duydukları acıları, yaptığı ve yapmadığı işleri söylemek suretile söylenir.

Şölenler :

Çocuk doğduğu zaman doğan çocuk erkek olursa kurban kesilerek yemek yapmak âdetidir. Ocağı kör (erkek evlâdı olmıyanlar) olanlar hatta çalgılarla düğün yaptırarak ziyafetler çekerler. Kız çocukları için birşey yapılmaz.

Diş bulguru :

Çocuk diş çıkarırken bir kazan bulgur kaynatılır? Bu bulgur tepsilerle komşulara dağıtılır. Bulgur verilen her evden mavi birer boncuk alınarak çocuğun boynuna takılır ki buna: "diş bulguru," denir. Dişlerin ufak ve bulgur gibi olması için yapılır.

Köstek kırma :

Yürümeye yeni başlıyan çocuklar için merasim yapılmaz. Yalnız yürümekte zorluk çektiği görülen çocuklar yüksekçe bir yere ayakları uzatılarak oturtulur. Ve başparmaklarına kırılması kolay bir ip bağlanır. Çağırılan 4-5 komşu çocuğundan birinin eline, içi üzüm dolu bir torba verilir. Torbalı çocuk ayaktaki bağlı ipi kırar, üzüm ile koşar. Diğer çocuklar bu kaçanı yakalamak üzere koşarlar. Nerede yakalarlarsa orada oturur torbadaki üzümü yerler. Buna : "köstek kırma," denir. Çocuğun bacakları kırılmaz.

Sünnet :

Bir yaşından onbeş yaşına kadar yapılır. Sünnet yapılacak çocuğa yeni giyimler giydirilir. Davul ve zurna getirtilirler gece ve gündüz çaldırılır, büyük eğlenceden sonra yemek yenir. Bu yemekte ancak çağrılı olanlar bulunur; yemekten sonra sünnet olacak çocuk getirilir. Eskiden beri kivre olanlardan birinin kucağına konarak kesilir. (Kivre : çocuk sünnet edilirken kucağına alan kimsedir. Bu da babadan oğula intikal suretile devam eder. Kivre en yakın akraba sayılır. Kivreden kız alıp vermek yoktur. Çocuk kesilirken kivrenin gömleğine çocuğun kanından bir parça kan sürülür. Bu kan dolayısıyla kan karıştığı ve namus ortağı sayılırlar.) Bu ameliye hitam bulduktan sonra ortaya bir tabak konur. Buraya ilkönce kivre, gönlünden koptuğu kadar para atar. Bunu gören diğer çağrılılar da bu yardıma katılırlar. Tabakta toplanan para sünnetçi hakkı olarak verilir.

Konuşma :

Konuşmada merasim yapılmaz. Yalnız konuşurken zorluk çektiği görülen çocukların dilleri altından bir damar kesilir. Bu kesilen damar söylemeği kolaylaştırır.

Çocuğa dil öğretenlerin başında ana ve baba ile yakın akrabalarından dayı, amca, yenge, hala, teyze gelir. Bunlar ilkönce ana, baba ve akraba isimlerinin.. daha sonra görülen eşyaların adlarını; daha sonra da yiyecek, içecek ve giyecek isimleri belletirler. Öğretilen kelimeler çoğaldıkça çocuklara küçük heket (öykü) söylenir. Bu şekilde çocuk ana dilini öğrenir. Çocuklara anlatılan öykülerden bir kaç ayrıca yazılmış ve eklenmiştir.

Eğitim :

Çocuk, babasının yaptığı işleri görerek ve yavaş yavaş taklit ederek öğrenir. Bu işler : Saban kurmak, çift aletlerini onarmak, öküzleri sulamak, hayvan yemlemek ve altlarındaki gübrelere temizlemek, çifte ve oduna gitmek gibi işlerdir.

Baba çocuğuna daima işlek, çalışkan, becerikli olmasını; doğru söylemesini, namuslu yaşamasını, şeref ve haysiyetini korumasını telkin eder. Eğer çocuk kız olursa ev işlerinde anasına yardım ettirilir. İşlek, çalışkan, temiz, becerikli ve namuslu olması münasip zamanlarda lisanlarla kendisine anlatılır. Bilhassa namus mefhumu üzerinde durulur.

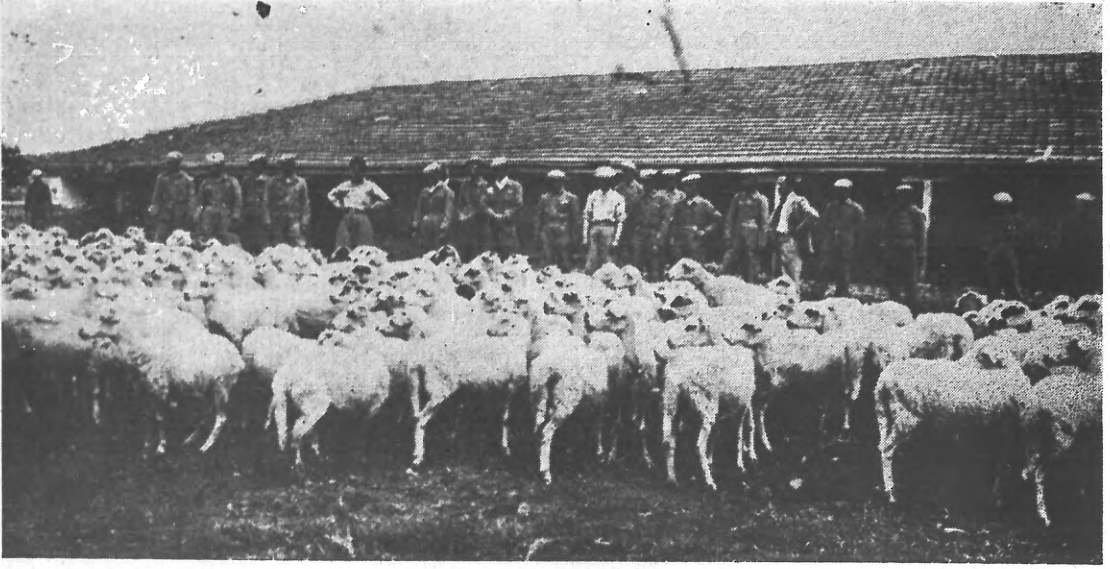
6 — 9 yaşları arasındaki çocuklara bilgi verilmesi :

6 — 9 yaşları arasındaki çocuklara verilen bilgiler : 10 - 40 arasında sayı saymasını, yirmiyeye kadar adetlerle toplama yapmasını öğretmektir. (Diğer amali arbeanın üçünü bilmiyorlar.) Bu yaştaki çocuklar en çok muhitte gördükleri eşyalarla, oynadıkları oyunlar ve yaptıkları işler üzerinde konuşurlar. Konuşmalarında en çok beş kelimeli cümleler kullanırlar.

Köy çocuğu, köy cemaati içinde nasıl terbiye ediliyor?

Yedi yaşına kadar ailenin kucağında ve gözü önünde büyüyen köylü çocukları, bu yaştan sonra yavaş yavaş kendisine uzak, yakın köy çocuklarından arkadaş aramağa başlar. Bu seçilen arkadaşlar ilkönce yakın komşulardan, biraz sonra da diğer köylü çocuklardan olur.

12 Yaşına gelen çocuk artık ailenin

Çocuk koyun sürülerini güderek artık ailenin ufak bir yardımcısı olur.

ufak bir yardımcısı olur. Çiftçiye ek-mek, yemek götürmek, kuzu gütmek, düğen sürmek, öküz sulamak, gündüz-leri bağ ve bostan beklemek gibi iş-leri görür. Beden gelişimleri müsait olan öksüz çocuklardan, bu yaşta odun getirme gibi işleri görenler de görül-mektedir.

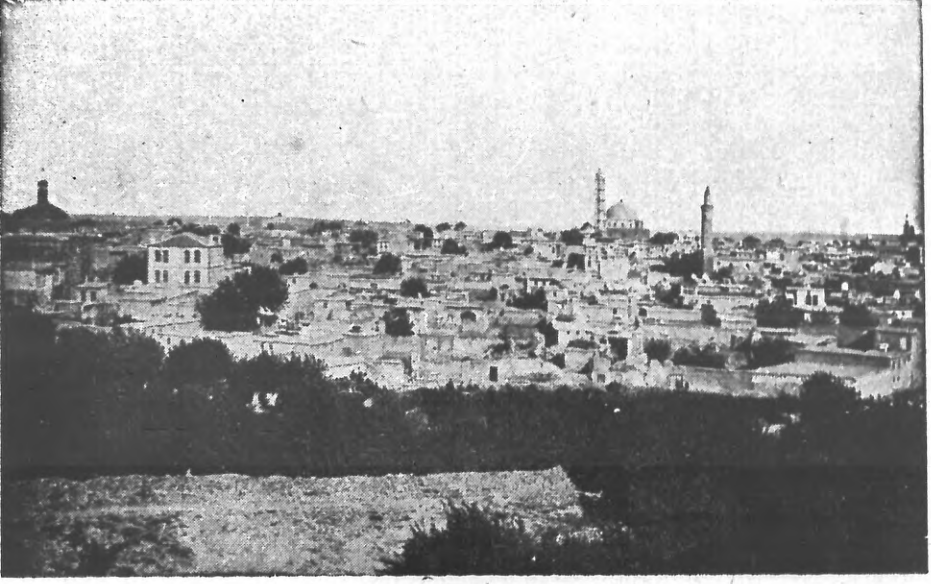
15-16 Yaşlarına gelen çocuklar bun-dan sonra yardım işlerini daha ziyada arttırır. Çifte, değirmene, oduna gider-

ler. Geceleri çift hayvanlarını güderler. Artık herkes tarafından yetişkin gözü ile bakılan bu çocuklar; köy meydanla-rında yapılan güreşlere, taş atma, uzun sıçrama, yüksek atlama, ip çekme, tura ve çelikçomak oyunlarına katılır-lar. Geceleri odalara gider, büyüklerin altyanında oturur, söze karışmaz, dinler, sorguya nazikce cevap verir, büyük-lerine su, ateş vererek onların buyruk-larını seve seve yerine getirir.

Yazan : Os. TOTAYSALGIR

Komşu illerden Görünürler :

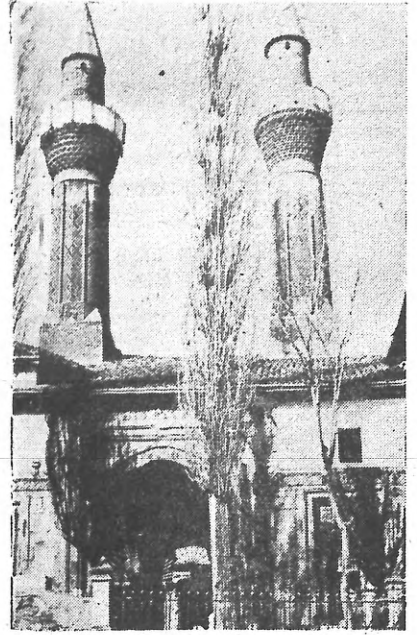
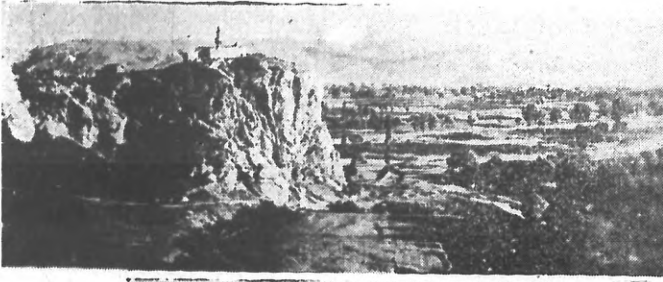
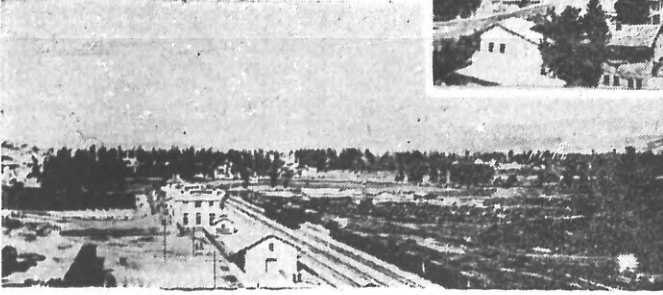
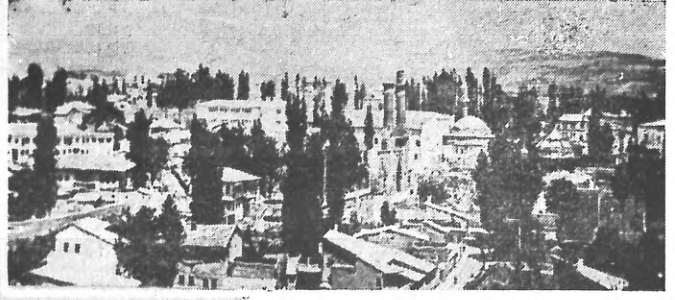
Diyarbakır: Genel görünüşü

Fevzipaşa köprüsü

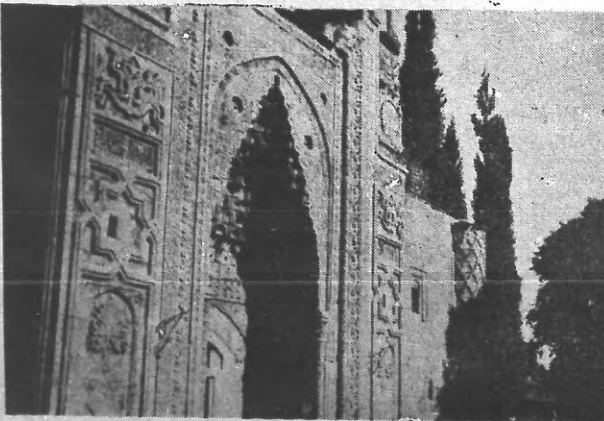
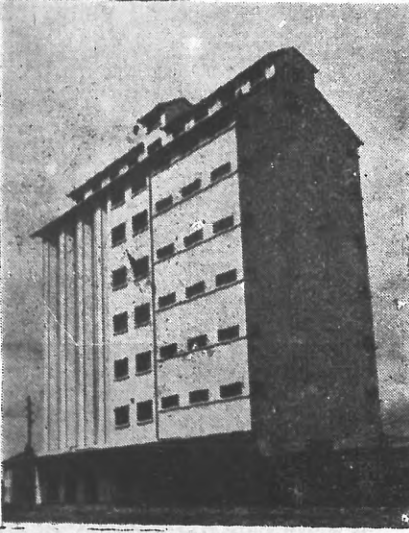
SİVAS

Genel Görünüşleri

Gök Medrese

Silo

Çifte Minare Camii ve musanna kapısı

